

2. Кремень В. Про «Дитиноцентризм», або Чому освіта України потребує структурних змін / В. Кремень. // Щоденна всеукраїнська газета «День». – № 210 (3130). – 19 листопада, 2009. – С. 1–6.
3. Нова українська школа [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://nus.org.ua> (дата звернення: 12.11.2017). – Назва з екрана.
4. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
5. Подмазін С. Технологічне забезпечення особистісно орієнтованого навчання / С. Подмазін, Н. Луцюк // Завуч. – 2006. – № 6. – Вкладка. – С. 2–8.
6. Роджерс К. Свобода учиться / К. Роджерс, Дж. Фрейнберг ; пер. с англ. А. Б. Орлов, С. С. Степанов, Е. Ю. Патяева ; науч. ред. А. Б. Орлов. – М. : Смысл, 2002. – 527 с.
7. Сухомлинський В. А. О воспитании / В. А. Сухомлинский. – М.: Педагогика, 1979. – 325 с.
8. Федій О. А. Естетотерапія : [навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп.] / О. А. Федій. – К. : «Центр учбової літератури», 2012. – 304 с.

УДК 378.011.3-051:373.3:908:069.1

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ ЗАСОБАМИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Юлія Григорівна Павленко,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка*

Анотація. У статті описано власний досвід автора з цілеспрямованої підготовки майбутніх учителів початкової школи до краєзнавчої роботи засобами музейної педагогіки. Визначено педагогічні умови, що забезпечують ефективність формування відповідної готовності на основі діяльнісного, компетентнісного та особистісно-орієнтованого підходів та з'ясовано роль музейних засобів у формуванні здатності шанувати традиції своєї сім'ї й своєї Батьківщини, а також розкритті творчого потенціалу особистості в умовах сучасного життя.

Ключові слова: музейна педагогіка, краєзнавча робота, професійна підготовка майбутніх учителів, початкова школа.

Annotation. In the article own experience of author is described from purposeful preparation of future teachers of initial school to regional work by facilities of museum pedagogics. Certainly pedagogical terms which provide

efficiency of forming of the proper readiness on the basis of diyal'nisnogo, kompetentnisnogo and personality oriented approaches but the role of museum facilities is found out in forming of ability to respect traditions of the monogynopaedium and Motherland, and also opening of creative potential of personality in the conditions of modern life.

Key words: museum pedagogics, regional work, professional preparation of future teachers, elementary school.

PREPARATION OF FUTURE TEACHERS OF ELEMENTARY SCHOOL TO REGIONAL WORK BY FACILITIES OF MUSEUM PEDAGOGICS

Yuliia Hryhorivna Pavlenko

Процеси, що відбуваються в сучасній освіті, висувають усе складніші вимоги до підготовки майбутніх учителів. Особливо підвищилися вимоги до рівня підготовки учителя початкової школи, який закладає фундамент загальної освіти і виховання школярів.

Відповідно до вимог Концепції нової української школи і Державного стандарту початкової загальної освіти [3] до складу обов'язкових знань із різних предметів освітніх галузей початкової школи у певному обсязі мають входити конкретні знання про рідний край («малу Батьківщину») як частину національної спадщини України.

Шкільне краєзнавство, як усебічне вивчення рідного краю, виступає універсальним педагогічним засобом виховання різнобічно розвиненої особистості, патріота своєї Батьківщини. Задля успішного здійснення краєзнавчої роботи в початковій школі прогресивні педагоги дедалі більше використовують у навчально-виховному процесі елементи музейної педагогіки, міжпредметної наукової і практичної галузі, яка здійснює передачу культурного досвіду в умовах музейного середовища.

Актуальність і доцільність вивчення проблеми застосування можливостей музейної педагогіки у здійсненні краєзнавчої роботи в початковій школі не викликає ніяких сумнівів, адже, по-перше: обумовлена великим освітнім потенціалом феномену музею, який наділений багатими резервами інтелектуального й емоційного особистісного розвитку, по-друге: пов'язані з реалізацією сучасних підходів та принципів організації початкової освіти (гуманістичним, компетентісним, інтегративним, діяльнісним тощо) та, водночас, породжені існуванням нагальної потреби у розробці практичних

шляхів використання педагогічного потенціалу конкретних музеїв рідного міста у навчально-виховному процесі початкової школи.

Науково-педагогічні засади краєзнавства заклав К. Ушинський; дослідженням шкільного краєзнавства активно займався О. Барков, відомий географ і педагог. Питаннями музейно-педагогічної діяльності (зокрема й краєзнавчого спрямування) займаються закордонні вчені (О. Ванслова, Л. Краснокутська, Б. Столяров, С. Троянська, М. Юхневич та інші автори) й українські дослідники (Л. Вітенко, К. Гавловська, Л. Гайда, О. Караманов, Н. Отрох, Ю. Павленко та інші науковці).

Метою статті є дослідження можливостей формування засобами музейної педагогіки готовності майбутніх учителів початкової школи музейної педагогіки у здійсненні краєзнавчої роботи в початковій школі та реалізації педагогічного потенціалу музеїв рідного міста.

К. Ушинський підкреслював необхідність розвитку у дітей «інстинкту місцевості», уміння бачити її в цілому, з усіма особливостями її природи, історії, життя і вважав, що використання місцевого краєзнавчого матеріалу повинно вивести дитину з ближніх околиць у неосяжну країну [4, с. 422].

В останні десятиріччя в Україні відбувається стрімкий розвиток відносно нової галузі знань – музейної педагогіки, яка є не лише сферою діяльності музейних працівників, а й шкільного вчителя, котрий завдяки власній глибокій педагогічній компетентності та фаховій підготовці зможе якнайефективніше реалізувати музейний потенціал у роботі зі школярами, зокрема й при здійсненні краєзнавчої роботи. Так, учитель початкових класів має можливість за допомогою педагогічного потенціалу музеїв рідного міста показати молодшим школярам красу природи рідного краю, його історію, через долю окремих людей навчити шанувати традиції своєї сім'ї, свого народу й бути гідними громадянами своєї Батьківщини.

Необхідність спеціальної підготовки майбутніх учителів початкової школи до керівництва діяльністю учнів із вивчення рідного краю очевидна. У зв'язку з цим в процесі вивчення навчальної дисципліни «Музейна педагогіка» розв'язуються зокрема й завдання професійної краєзнавчої підготовки майбутніх учителів, формування у них готовності до організації урочних і позаурочних занять зі шкільного краєзнавства, реалізації музейно-екскурсійних можливостей рідного міста.

Успішність формованої готовності обумовлена дотриманням ряду педагогічних умов, а саме:

- обґрунтуванням цілей і завдань краєзнавчої підготовки майбутніх вчителів початкової школи засобами музейної педагогіки;

- збагаченням змісту підготовки студентів краєзнавчими знаннями і вміннями;

- створенням і застосуванням навчально-методичного комплексу з краєзнавства в початковій школі з метою концентрації розрізнених краєзнавчих відомостей, поглиблення, розширення і систематизації знань майбутніх вчителів про рідний край на основі музейних засобів, придбання дослідницьких умінь і навичок з даної галузі;

- використанням у навчальному процесі педагогічного закладу вищої освіти комплексу форм і методів активного здобування і використання музейно-краєзнавчих компетентностей, у тому числі таких, як проекти, проблемне навчання, екскурсії (зокрема інтерактивні), завдання дослідницького характеру, ділова гра, робота в малих групах тощо;

- опануванням спеціальних умінь організації краєзнавчої практичної і дослідницької діяльності на місцевості через організацію збиральницької (колекційної) роботи;

- розробкою комплексу контрольних матеріалів, що забезпечують ефективну перевірку музейно-краєзнавчої підготовки студентів.

Як інструментарій оптимізації підготовки майбутнього вчителя початкової школи до краєзнавчої роботи використовувалися:

- активізуючі методи і прийоми навчання (вирішення нестандартних завдань, дискусія, захист проекту, робота в малих групах, ділова гра);

- активні форми навчання (лекція, круглий стіл, лекція-дискусія, музейна екскурсія, у тому числі й інтерактивна);

- організація самостійної роботи на діяльній основі та проблемне навчання.

Для розвитку у майбутніх вчителів початкової школи ключових компетентностей (дослідницької, інтелектуальної, комунікативної тощо) і надання творчого характеру процесу вивчення краєзнавства на музейній основі нами широко застосовується метод проектів. Головна цінність проектної діяльності полягає в тому, що вона орієнтується не просто на вивчення матеріалу, а на створення конкретного продукту.

Підготовка до організації проектної діяльності здійснювалася під час лекційно-практичних занять з урахуванням наступних вимог: 1) наявність проблеми, що вимагає дослідницького пошуку; 2) практична і пізнавальна значимість результатів; 3) самостійна індивідуальна або групова діяльність студентів; 4) використання дослідницьких дій (визначення проблеми і завдань дослідження; розробка гіпотези і методів дослідження; збір і аналіз отриманих даних); 5) підведення підсумків, оформлення результатів, їх презентація; 6) висновки і узагальнення.

Уведення в технологію проблемного вчення здійснювалося цілеспрямовано. Під час практичних занять майбутні вчителі моделювали проблемну ситуацію в галузі краєзнавства; виконували проблемне завдання, чи брали участь в дискусії (на лекції їй спеціально відводилося декілька хвилин). Майбутнім педагогам надавалася можливість відстоювати свою точку зору (наприклад, довести доцільність твердження, обґрунтовувати вибір методичного положення). Після дискусії викладач узагальнював висловлювання студентів і пропонував вирішення проблеми з точки зору методики і сучасної науки.

З метою формування у майбутніх педагогів готовності до шкільного краєзнавства під час практичних занять проводилися ділові ігри, в ході яких вони виступали організаторами або учасниками заходів музейно-краєзнавчої спрямованості.

Також дієвим засобом підготовки майбутніх учителів початкової школи до реалізації краєзнавчої роботи музейними засобами є вивчення музейно-екскурсійних можливостей рідного міста.

Полтава – це одне з найстаріших міст України; вчені підраховали, що її приблизний вік 1100 років. На початку 19 століття невелика, але багата культурно, Полтава стає духовним центром України. У Полтаві жили і працювали видатні діячі культури і науки: Гоголь, Котляревський, Короленко, Старицький, Остроградський, Панас Мирний та інші відомі особистості. Тому в місті багато музеїв, на основі яких доцільно здійснювати підготовку майбутніх учителів до краєзнавчої роботи й, власне, краєзнавчу роботу в школі.

Вивчення рідного краю недоцільне без організації краєзнавчих музейних екскурсій. Під час екскурсій в Краєзнавчий музей і музей історії Полтавської битви студенти познайомилися історією, культурою, традиціями рідного краю. Підсумком цих занять було колективне обговорення експонатів. Після відвідування шкільних

красознавчих музеїв майбутні педагоги зробили опис розділів музею: зміст, оформлення, розміщення стендів, експонатів. Познайомившись з планом роботи шкільного краєзнавчого музею, кожен запропонував свій варіант плану, що передбачає більш активної участі молодших школярів у роботі музею.

Важливим є також вивчення пропозицій місцевих музеїв, орієнтованих на роботу з молодшими школярами. Так, на сьогодні для дітей молодшого шкільного віку в літературно-меморіальному музеї успішно реалізуються такі цікаві проекти: «Скарби короленківської садиби» – гра-квест, у якій діти використовують знання з різних предметів; проект «Короленківська ялинка», який складається з двох блоків: екскурсія-мініатюра та святкова розважальна програма; проект «Короленківський чай», під час якого на меморіальній веранді відвідувачі охоче пригощаються напоєм настояним на 13 травах, отримують цікаву інформацію та милуються садом В. Г. Короленка; проект «Сліпий музикант» (за психологічним етюдом В.Г. Короленка) – розробка у вигляді екскурсії-театралізації та уроку-дослідження з елементами аналізу й психологічного тренінгу; «Машина часу у садибі Короленка» – інтерактивна ігрова театралізована екскурсія.

Як стверджує науковий співробітник музею Л. Вітенко, усі вказані проекти стали виграною альтернативою традиційній екскурсії й дозволяють зберегти актуальність для ультрасучасного слухача і глядача, охороняючи тонку музейну ментальність та впроваджуючи нові форми музейного спілкування, так званого «діалогу», між відвідувачем і експонатом, між відвідувачем і екскурсоводом [1].

Більшість дослідників наголошують на тому, що краєзнавство уособлює в собі комплекс дисциплін, які мають різні предмети вивчення, але ведуть до єдиної мети – наукового і всебічного пізнання краю. Так само і зміст музейних колекцій є дуже різноплановим за змістом. У зв'язку з цим, а також із визнанням провідними спеціалістами у галузі початкової освіти (І. Кутняк, Д. Луцик, О. Савченко, Г. Філь) інтеграції змісту навчальних предметів одним із найважливіших напрямків методичного оновлення уроків, вважаємо інтегровані бінарні уроки (коли у межах двох уроків поспіль опрацьовується матеріал двох і більше навчальних предметів), найперспективнішою формою здійснення краєзнавчої роботи на засадах музейної педагогіки у початковій школі.

Як показує власний досвід студентів розробки і впровадження навчально-методичних матеріалів музейного змісту у навчально-виховний процес початкової школи (авторська казка, план-сценарій інтегрованого бінарного уроку-екскурсії з елементами музейної педагогіки), це дозволило залучити учнів до пошуково-дослідницької, художньо-естетичної діяльності в музеї, формувати громадянське мислення, виховувати повагу до національних надбань, поглиблювати історичні й природничі знання учнів, адже вони глибше вивчають історію міста і держави, знайомляться з рослинним світом саду В. Г. Короленка й тим самим – формувати краєзнавчу компетентність молодших школярів.

У організації самостійної роботи майбутніх педагогів початкової школи були виділені два напрями: наукове (власне краєзнавче, що вивчає екологію, географію, історію і культуру свого краю) і педагогічне (розробка змісту, методів і форм краєзнавчої освіти музейними засобами). Найбільший творчий потенціал мають такі види навчальних завдань, як:

- підготовка доповіді з «музейними» ілюстраціями;
- підбірка краєзнавчої літератури з коментарями;
- розробка дидактичних музейно-педагогічних матеріалів для уроку або виховного заходу краєзнавчої спрямованості;
- розробка завдань для вікторин і олімпіад;
- створення проектів краєзнавчих газет, куточків, стендів, календарів, щоденників спостережень;
- складання фоторепортажів, випуск фотоальбомів.

Проведене наукове дослідження обраної проблеми дозволило сформулювати методичні рекомендації щодо використання елементів музейної педагогіки у навчально-виховному процесі початкової школи задля успішного здійснення краєзнавчої роботи:

- 1) при доборі музейно-педагогічного матеріалу дотримуватись загально-педагогічних принципів та враховувати пізнавальні особливості дітей молодшого шкільного віку, специфіку навчальних предметів та спиратись на пізнавальну активність учнів;
- 2) інтегрувати зміст навчальних предметів на основі музейних колекцій місцевих музеїв;
- 3) застосовувати різноманітні специфічні форми і методи музейної педагогіки («занурення» в історичну епоху, реконструкція, моделювання, музейні ситуаційні ігри тощо);
- 4) формувати банк музейно-краєзнавчої інформації для дітей молодшого шкільного віку на основі музеїв міста й області тощо.

Отже, підготовка студентів до краєзнавчої роботи в початковій школі з використанням музейних засобів повинна включати яскраво виражені доцільні функціональні взаємозв'язки всіх компонентів.

Інтегроване об'єднання природничонаукового і методичного рівнів розглядається нами в рамках компетентнісного та діяльнісного підходів. Майбутній учитель початкових класів повинен оволодіти способами здобуття інформації про навколишній світ й через взаємодію з реальною дійсністю – лише тоді він зможе їх професійно використовувати в педагогічній діяльності, у тому числі в краєзнавчій роботі з молодшими школярами.

Успішному здійсненню краєзнавчої роботи в початковій школі сприяє використання елементів музейної педагогіки у навчально-виховному процесі початковій, зокрема музейно-педагогічних можливостей рідного міста.

Подальші дослідження мають орієнтуватися на розробку спільних краєзнавчих проєктів працівників місцевих музеїв і вчителів початкової школи.

Література:

1. Вітенко Л. Застосування інноваційних технологій в музейній практиці (відео) [Електронний ресурс] / Людмила Вітенко // Фотографії старого Львова : сайт, 04.12.2015. – Режим доступу : <http://photo-lviv.in.ua/zast-in-tehn-v-muz-prakt/> (дата звернення: 10.06.2018). – Назва з екрана.
2. Кузьма-Кучер М. Місце краєзнавства в системі навчально-виховного процесу початкової школи. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: [visnuk – 17.pdt](#) (дата звернення: 12.07.2018). – Назва з екрану.
3. Нова українська школа [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nus.org.ua> (дата звернення: 10.06.2018). – Назва з екрана.
4. Ушинский К. Д. Избранные педагогические сочинения // Константин Дмитриевич Ушинский. – М. : Учпедгиз, 1945.

УДК 378.091.275:81'38

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОГО ТЕКСТУ СТУДЕНТСЬКИХ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

Людмила Петрівна Процай,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти,
природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка*

Анотація. У статті висвітлено стилістичні особливості викладу наукових текстів, методичні рекомендації молодим ученим щодо написання курсової та магістерської роботи. Подано детальну характеристику стилю наукового дослідження: об'єктивність, чіткість,